

Pavol Strauss a jeho konverzia zo židovstva ku Katolíckej cirkvi

Branislav Michalka

5. júla 2021 ✚ Cirkev ✚ Konvertiti

MUDr. Pavol Strauss bol slovenský lekár, filozof, prozaik, esejista, prekladateľ.

Narodil sa roku 1912 v Liptovskom Mikuláši, ktorý je najluteránskejším mestom na Slovensku a teda by sa dala predpokladať u židovskej rodiny afinita skôr k tomu liberálnejšiemu smeru v kresťanstve. Napriek tomu Strauss spomínal, ako ho jeho starý otec vodieval v detstve na návštevu do františkánskeho kláštora, čiže rodina, z ktorej vyšiel, nebola voči kresťanom predpojatá. Zároveň spomína na svoju pestúnku, ktorá sa neskôr stala rehoľníčkou: *„Mal som však od mladi pestúnku, svätú dušu, s ktorou som skoro denne chodieval do kostola. Táto moja prvá vychovávateľka, ktorá dodnes žije a je rehoľnicou, iste najviac prispela svojimi modlitbami k tomu, že ma dobrotivý Pán Boh povolal do sveta poznania.“* Prítomnosť tejto pestúnky svedčí tiež, z hľadiska ortodoxného judaizmu, o určitom nábožensky laxnom duchu v rodine, alebo možno o latentnom priťahovaní duší ku kresťanstvu, ktoré vyvrcholilo v osobe Pavla Straussa. Dobové svedectvá popisujú jeho starého otca, lekára Bartolomeja Kuxa, ako „*skeptického Žida*“.

Potenciálna laxnosť k náboženskému judaizmu sa postupne začala u mladého Pavla Straussa prejavovať počas štúdií príklonom k sekulárnym ideológiám – ku komunizmu, marxizmu a socializmu. Študoval najprv na gymnáziu vo svojom rodisku (vtedy ešte sporadicky navštevoval synagógu) a po maturite odišiel na štúdiá medicíny do Viedne, kde dostal na univerzite určité množstvo podnetov v rámci ideológií, ktoré začal vyznávať. Viedeň patrila v rámci strednej Európy, po Berlíne, k mestám s najväčšou tradíciou marxistickej a socialistickej indoktrinácie a požívala nesmiernu úctu sveta aj ako rodisko psychoanalýzy Sigmunda Freuda.

Mladý Strauss sa vrhol na cestu, ktorá bola taká typická pre príslušníkov jeho etnika v 20. storočí. Odhodil vieru „*zaslepanej synagógy*“, aby sa dostal do područia ešte horších bludov. Už počas gymnázia intenzívne študoval diela „*klasikov*“ marxizmu-leninizmu: Marxa, Engelsa, Mehringa, Plechanova, Lenina a Bucharina a zároveň bol ovplyvňovaný modernou kultúrou a jej smermi, ktoré z týchto zdrojov čerpali

svoje podnety – dadaizmus, surrealizmus, poetizmus.

Počas štúdia vo Viedni opustil, podľa vlastného svedectva, všetky židovské náboženské praktiky, avšak formálne uvádzal počas štúdia vo Viedni a Prahe naďalej vo svojich dokumentoch, počas všetkých semestrov, židovské vyznanie.

Celá jeho tvorba z 30. rokov je zakorenená v moderných literárnych a kultúrnych prúdoch a navyše písaná v nemčine, čo svedčí o výraznom sekulárnom internacionalizme, vyplývajúcom z komunistického presvedčenia. V roku 1936 vydal básnickú zbierku *Die Kanone auf dem Ei* (Kanón na vajci) a v roku 1937 *Schwarze Verse* (Čierne verše), ktoré už podľa názvov ukazujú na zataženosť dobovým umeleckým ľavicovým a surrealistickým klišé.

Materializmus a komunistická pseudoviera však Straussovi neprinesli pokoj v duši. Po Stalinovom extempore so Šostakovičovou operou *Lady Macbeth Mcenského okresu*, spozornel a začal vnímať brutálnu stránku svojej sekulárnej viery. Zároveň začal intenzívne pociťovať prázdnotu a plytkosť všetkých ideologických fráz a povrchných úvah. Vnímal ich „... ako nálepku, ako náplast na rozcapartené vnútro. Vonkajší nepokoj nad nepokojnejším hriešnym vnútrom.“ Pociťoval veľkú: „*Neujasnenosť v morálnych ohľadoch, túžba vyniknúť a veľký hlad po pravde, čistote a istote, i mimo tie rozkričané sociálne problémy...*“

Útechu hľadal, ako neskôr priznal aj v samote kaplniek a kostolov: „*Prišli roky štúdia, literárnych ambícií a viery v revolučnú obnovu sveta. Cez ne sa však tiahnu periódy duševnej stiesnenosti, prázdnoty a svetobôľu, ktoré dnes chápem ako celkom oprávnené. Svoje tiesne a samotárske bôle som však často za štúdií v cudzine zaniesol do pološera katolíckych dômov a kaplniek, kde sa v tichom dumaní rozplývali. Boli to prvé, neartikulované modlitby duše.*“

Po ukončení vysokoškolských štúdií odchádza Strauss v rokoch 1937 – 1938 na povinnú vojenskú službu do Ružomberka. Tam mu Boh posielala do cesty židovskú rodinu Munkovcov, ktorí sa už nachádzali na polceste ku konverzii na katolícku vieru. Tí ho zasväcujú do sveta katolíckej literatúry a zásobujú ho knihami od Maritaina, Gilsona, Blondela, Guittona, Papiniho, Lipperta a ďalších. Správne rozpoznajú, že literárne srdce, upäté k moderným trendom, bude prístupné práve takémuto duchovnému materiálu.

Avšak v jeho srdci naďalej bojujú proti sebe literárne lásky staré s novými. Nedokáže úplne odhodiť od seba myšlienky Nietzscheho a surrealistického guru André Bretona. Stále hľadal aj iné východiská ako kresťanské, ale sila Božej milosti dokázala využiť aj tieto podnety k jeho dobru: „*Za vojenskej služby som sa zoznámil s dôstojníkom, ktorý ma priviedol na štúdium indickej mystiky, z ktorej bol skok do mystiky katolíckej, a už som aj držal v rukách knihu sv. Jána z Kríža Temná noc.*“

Príchod svetovej vojny však nakoniec zrejme utvrdil v jeho srdci a rozume presvedčenie, že bez Boha je svet peklom a že jediným pravým náboženstvom, ktoré je schopné zmeniť človeka, poznačeného dedičným hriechom, je katolícka kresťanská viera:

„*Nechcem však odbočiť, lebo mám odpovedať na otázku, prečo som sa stal katolíkom, a nie ako. Preto teda, lebo milosťou Božou a štúdiom prišiel som k presvedčeniu, že len pravý katolicizmus je schopný urobiť z človeka tvora hodného toho mena a zo sveta nie peklo, ale naozaj svet.*“

Jeho pokrok smerom k viere bol následne, ako sám uviedol, „rapídny“:

„...zrejme Pán Boh vzal réžiu celkom do svojich rúk, lebo od tých čias, čo som dokorán otvoril oči duše, vždy som zazrel iba jeho dobrotu. Život sa zdanlivo skladá iba z „náhod“, no v úvodzovkách.

„Náhodou“ som sa zoznámil s rodinou, ktorá ma „náhodou“ poučila o svätej omši a hneď ma aj zobrala do kostola. Vtedy som po prvý raz vedome sledoval svätú obeť. Bolo to „náhodou“ v deň nájdenia svätého Kríža, a títo ľudia mi boli neskôr i krstnými rodičmi.“

V roku 1940 sa ho ujal kanonik Jozef Kožár, ktorý ho zasväcoval vyše pol roka do tajomstiev Svätého Písma a vysvetľoval mu všetky stránky katolíckej vierouky. Tesne pred krstom si vykonal exercície pod vedením jezuitu Jána Diešku, ktorý sa stal neskôr známy ako slovenský žiak ruského kresťanského filozofa Losského (v tom čase pôsobiaceho na Slovenskej univerzite) a ako predstaviteľ intuitivizmu na Slovensku. Páter Rudolf Mikuš, provinciál jezuitov potom so Straussom viedol rozhovory, aby spoznal hĺbku jeho viery a doplnil to, čo ešte mohlo byť zanedbané a objasnil to, čo mohlo zostať neobjasnené.

K definitívnej konverzii Pavla Straussa došlo v roku 1942, v dobe, ktorá bola nanajvýš rozbúrená všade okolo Slovenska. V roku 1944 sa búrka priblížila aj k jeho hraniciam a Pavol Strauss narukoval ako vojak slovenskej armády, lekár, do Ružomberka. Tam ho zastihlo povstanie, ktorého sa zúčastnil, aby sa neskôr ocitol v sústreďovacom tábore v Novákoch. Po skončení vojny pracoval ako chirurg v Bratislave až do roku 1956, keď ho komunistický režim perzekvoval pre jeho náboženské vyznanie a politické postoje. Počas komunistického režimu mu bola znemožnená publikačná činnosť, avšak o to viac sa potom prejavili jeho nahromadené myšlienky a zážitky v dobe, nasledujúcej po prevrate roku 1989. Svoju konverziu popísal v knihe *Mozaika nádeje*, ktorá vyšla v roku 1992. To je však už príbeh bežného slovenského katolíka, akých boli tisíce. V jeho príbehu predstavuje ťažisko a vyvrcholenie práve jeho konverzia, ňou je výnimočný a nasledovaniahodný.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/pavol-strauss-a-konverzie-zo-zidovstva-ku-katolickej-cirkvi/>